

Pregledni naučni rad
UDK:343.91:316.624-053.6
DOI:10.7251/ZND2501115R

REGRUTOVANJE MALOLJETNIH DELINKVENATA U KRIMINALNE GRUPE

Dr. sci Mitar Radonjić²²
Crnogorski bezbjednosni forum

Jelena Vuković
Spec. bezbjednosti i kriminalistike

Apstrakt: *Problem mladih koji ulaze u svijet kriminala je u stalnoj prizmi javnosti, zbog ekspanzije nasilja, posebno u siromašnijim zemljama i disfunkcionalnim društvima. Mladi sve više usljed krize sistema vrijednosti svoje potrebe i interesovanja zadovoljavaju putem kriminala, kao izvršioци raznih krivičnih djela. Na tom putu oni prolaze kroz razne inicijacije, tj. dokazivanje lojalnosti i pripadnosti nekoj neformalnoj grupi. Često je ulazak u tu grupu početak jednog društveno neprihvatljivog ponašanja koje može prerasti u devijantno. Da li će doći do toga zavisi od brojnih okolnosti, ali prije svega balansa rizičnih i protektivnih faktora u sredini u kojoj dijete odrasta.*

Ključne riječi: *maloljetni delinkventi, inicijacije, kriminalne grupe, kriminalna karijera.*

Uvod

Nepisana pravila ulice postaju vodilja i put mnogih mladih ljudi koji svoje nezadovoljstvo često ispoljavaju prvo kroz asocijalne stavove, pa onda kroz predelinkventno ponašanje, gdje dolaze na jednu životnu klackalicu koja u zavisnosti od rizične situacije prevagne na jednu ili na drugu stranu. Jedna strana je da dijete shvati da taj put nije za njega i da mu to nije životno opredjeljenje, te da to zapravo ne želi, dok druga strana vodi ka delinkvenciji i putu ka još većim problemima koji oni ne mogu sami riješiti, a često odbijaju svaki vid pomoći od strane drugih. Taj put najčešće uništava mnoge mlade ljude i stavlja ih na marginu društva. Posebno u zadnjoj deceniji 20. vijeka, stanje maloljetničke

²² kontakt@radonjicmitar.me

delinkvencije kod nas, postalo je alarmantno. Ta ocjena je povezana i sa nepodijeljenom procjenom o lošem globalnom stanju društva. Lišavanje slobode maloljetnika koristi se kao posljednje sredstvo vaspitnog uticaja. Kriminalna djela sve više vrše mladi, često u grupama, a njihovo ponašanje je sve brutalnije. Iako su se ranije počinioci krivičnih djela protiv imovine regrutovali iz socijalno i ekonomski nižih slojeva, sve je više mladih koji ova djela vrše a potiču iz dobrostojećih i imućnih porodica (Macanović, Radonjić, 2024: 5-6).

Kriminalna karijera maloljetnih delinkvenata

Kriminalitet je jedan od društvenih fenomena koji su od početka činjenja kaznenih djela okupirali znatizelju ljudi. S vremenom se taj fenomen razvijao te su ga ljudi počeli posmatrati i proučavati što je dovelo do raznih saznanja koje imamo danas o toj temi. Ono predstavlja problem na lokalnom, regionalnom, kontinentalnom i svjetskom nivou, te se nastoje naći efikasni načini suzbijanja te rastuće negativne društvene pojave (Kovčo Vukadin, 2005). Kriminalitet je promjenjiv i prilagodljiv u odnosu na ostale promjene u društvu stoga je prema Kovčo Vukadin (2005) uočena potreba za konstantnim ulaganjem u suzbijanje kriminaliteta kako bi se redukovao faktor straha. Gottfredson i Hirschi (1990) navode kako kriminalna djela omogućuju momentalan profit, zadovoljavaju potrebu za uzbuđenjem, ne iziskuju puno planiranja ni vještina, a nude dugoročan dobitak. Profil osobe tipičan za počinjenje ovakvih djela su one osobe koje karakteriše manjak samokontrole, impulsivnost, nesenzitivnost i sklonost riziku. Ovakva saznanja uveliko nam mogu pomoći u shvatanju kriminala i njemu sličnih pojava.

Prema nekim shvatanjima, kriminalna karijera se određuje kao niz društvenih uloga koje pojedinac progresivno ponovo zauzima, kao društveno opredjeljenje na kome se pojedinac angažovao ili sistemsko kriminalno ponašanje koje je od ličnosti prihvaćeno kao način života (Ignjatović, 2008).

Koncept kriminalne karijere odnosi se na longitudinalno činjenje kaznenih djela od strane osobe kod koje je uočen obrazac počinjenja kaznenih djela kroz određeni vremenski period (Blumstein, Cohen, Farrington, 1988). Isti autori navode da postoje dva značenja pojma karijere. Prvo nudi objašnjenje kako je karijera postignuće kroz život, a drugi kaže da je to način na koji osobe zarađuju za život. U svakoj od karijera možemo pronaći tri elementa, a to su početak, završetak i trajanje. Tokom perioda počinjenja kaznenih djela, tj. između početka i završetka važno je imati uvid u informacije o karakteristikama počinjenja kao što su vrsta kaznenih djela, dob počinjenja, frekventnost, pol, porodične prilike, recidivizam te raspolagati ostalim informacijama koje će nam pomoći u shvatanju i mogućem predviđanju budućih kršenja zakona. S obzirom na to da je

kriminalna karijera konstrukt koji omogućava mjerenje njenih varijabli, omogućena je analiza koja nas dovodi do shvatanja ovog pojma (Macanović, Radonjić, 2024: 81).

Kao što je već spomenuto, kriminalna karijera mora imati svoj početak i kraj, a karakteriše je činjenje kaznenih djela u određenom vremenskom periodu. Kao predmet ispitivanja postavlja se pitanje zašto i kako ljudi počinju s takvim ponašanjem, kako dolazi do veće učestalosti činjenja kaznenih djela, što utiče na specijalizaciju određene vrste počinjenja te kako i zašto pojedinci prestaju s kršenjem zakona i prekidaju svoju kriminalnu karijeru (Piquero, Farrington, Blumstein, 2003). Upravo ti autori navode kako kriminalna karijera ima četiri dimenzije, a to su participacija, frekvencija, trajanje i težina. Participacija podrazumijeva postojanje onih koji čine kaznena djela i onih koji nemaju takav obrazac ponašanja. Ona predstavlja one osobe koje su barem jednom do određene dobi počinili neko kazneno djelo ili one koji su aktivni u činjenju tokom opservacijskog perioda pod koje spadaju recidivisti i oni koji su prvi put počinili djelo u posmatranom periodu. Frekvencija je stopa počinjenja kaznenih djela među aktivnim prestupnicima. Trajanje, tj. duljina period je od počinjenja prvog kaznenog djela sve do prestanka kršenja zakona. Mnogi su autori uočili da je veći broj recidivista među onima koji se kriminalnom aktivnošću počinju baviti u doba maloljetništva (Blumstein, Cohen, Roth, Visher, 1986).

U studijama o uzrocima kriminala važno je prepoznati heterogenost kriminalnih karijera. Akumulacija socijalnih i porodičnih izazova je u velikoj korelaciji sa kriminalnim aktivnostima, naročito u vršenju ozbiljnih krivičnih djela. Istraživanja su pokazala postojanje kontinuiteta kod djece koja pokazuju poremećaje u ponašanju u ranom uzrastu sa kasnijom delinkvencijom i prestupima (Jones, 2008).

Pristup kriminalnoj karijeri podrazumijeva brojne faktore koji obuhvataju pitanja zašto neko počinje da čini kriminalne aktivnosti, zašto nastavlja da ih čini, da li ponašanje postaje ozbiljnije i zašto ljudi prestaju da čine kriminalne aktivnosti. Glavni faktori visokog rizika povezanosti sa kriminalom su impulsivnost, nizak stepen inteligencije, loš roditeljski nadzor, disfunkcionalne porodice, roditelji koji su osuđivani, nizak socijalno-ekonomski status, loše školovanje i situacione faktore. Istraživanje kriminalnih karijera ima tendenciju da se koncentriše na (mlade) prestupnike koji su umiješani u „uobičajene“ imovinske prestupe, poput krađe i vandalizma. Malo je istraživanja učinjeno na polju kriminalne karijere u drugim oblicima vlasništva ili finansijskog kriminala, kao što su prevara potrošača, utaja poreza, pronevjera ili pranje novca. Takođe, prestupnici mogu preći iz jednog oblika kriminala u drugi (Carrabine, Iganski, Lee, Plummer, South, 2004).

U razmatranjima kriminalnog stila života, Buđanovac i Mikšaj-Todorović (2007) ističu da počinioci krivičnih djela u procesu promjene kriminalnog životnog stila prolaze kroz iste faze kao i osobe koje žele mijenjati neku drugu vrstu životnog stila, da se promjene ponašanja ne odnose isključivo na promjene ponašanja vezane za kršenje zakona, već i druga ponašanja koja mogu biti povezana sa njihovom kriminalnom djelatnošću. Istoimeni autori navode da je tretman počinitelja krivičnih djela usmeren na sprečavanje recidiva kompleksan proces koji kod svakog počinioca zahtijeva individualizovan pristup uz određivanje prioriteta područja promjene. Iz toga slijedi da je promjena stila života proces koji zahtijeva ne samo vrijeme, već i određene psihološke promjene, pripremu i mijenjanje uvjerenja.

Kada je riječ o uticaju sredine na kriminalno ponašanje, Kolarević (2012) ističe sljedeće:

- uticaj porodice (emocionalni odnos, disciplina, podrška, devijacije, porodični odnosi, kompletnost porodice, razvod);
- škola i uticaj vršnjaka (broj prestupnika u školama, obrasci ponašanja, vršnjačke grupe, neodgovarajuća socijalizacija, uspjeh u školi, organizacija škole, nastavnici);
- zaposlenost, brak i zaštitni činioci (nezaposlenost, stabilan brak, kriminalno udruživanje partnera, selidbe, uticaj „bitnih“ osoba u životu).

Takođe, istoimeni autor ističe korelaciju između intelektualnih sposobnosti i kriminala i moralnog razvoja i kriminalnog ponašanja, naglašavajući činjenicu da izvršenje svakog krivičnog djela ima svoj moralni aspekt.

U kriminalne grupe se povezuju mladi ljudi koji imaju neke psihološke ili društvene probleme. Njihova povezanost zasniva se na prihvatanju istih gledišta i vrijednosti koje grupa podržava. To je posebno prisutno kada porodica, škola i druge ustanove za mlade, za njih nisu privlačne, pa grupa postaje zamjena za porodicu. Izgubljeni ili nedostajuću porodičnu komunikaciju zamjenjuju onom u grupi, a sadržaj njihovog grupisanja postaje kriminalno ponašanje.

Specijalizacija za određeno kazneno djelo također je važna stavka na koju treba obratiti pažnju kada proučavamo kriminalnu karijeru. Ponavlja li osoba jedno kazneno djelo, čini li uz njega još neka, kakav je njihov međudnos i postaju li ta djela s vremenom teža tj. eskaliraju li važna su pitanja za shvatanje pojma kriminalne karijere. Za razliku od odraslih počinitelja; mlađi prestupnici čine kaznena djela u saučesništvu, što je najčešći slučaj kod djela koja su u fokusu ovog rada, pljačka i provala (Reiss, Farrington, 1991; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003). Le Blanc i Loeber u svom su radu iz 1998. godine razvili

postojeće dimenzije kriminalne karijere te nadodali još nekoliko svojih. Prva je dimenzija aktivacija, tj. način na koji se potiče razvoj već postojećih kriminalnih aktivnosti i kako se osigurava njihov kontinuitet, učestalost i raznolikost. Postoje tri procesa od kojih se sama aktivacija sastoji, a to su akceleracija, stabilizacija i diversifikacija. Akceleracija se odnosi na omjer počinjenih kaznenih djela i vremena. Stabilizacija objašnjava kako mora postojati određen vremenski kontinuitet, a treći potproces, diversifikacija, odnosi se na sklonost pojedinaca uključenosti u raznolikije kriminalne aktivnosti tokom vremena.

Drugi proces koji uz aktivaciju dodaju Le Blanc i Loeber (1998) jest pogoršanje, tj. eskaliranje ili porast ozbiljnosti različitih postojećih delinkventnih ponašanja s vremenom. Istraživanje (Le Blanc, Frechette, 1989; prema Le Blanc, Loeber, 1998) uz istraživanja drugih naučnika (Glueck, Glueck, 1940, Smith, Smith, Noma, 1984, Wolfgang, Figlio, Sellin, 1972; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003) potvrdilo je postojanje dimenzije pogoršanja u ispitivanju teza na grupi mladih u Montrealu. Istraživanje je pokazalo da su mladi tokom godina i starenja promijenili i obrazac počinjenja kaznenih djela. Počeli su sa sitnim razbojništvom, a u odrasloj dobi došli su do počinjenja ubistva. Treća je dimenzija prestanak koji se sastoji od smanjenja frekvencije počinjenja kaznenih djela (usporavanje), specijalizacije za određena djela i smanjenja težine djela (de eskalacija). Do deeskalacije može doći usljed prerastanja kriminalnog stila života, prestanka činjenja kaznenih djela u samoj adolescenciji i odmaka od činjenja specifičnih djela tokom ili usred delinkventne karijere. Postoje neslaganja oko ove teorije oko pojedinih dijelova čak i do teorije u potpunosti.

Inicijacije u bandama

Bande često zahtijevaju od novih članova da počine kriminalne radnje prije nego što ih prihvate kao dio bande. Pridruživanje bandi nije besplatan proces. Generalno govoreći, prvo se traži da se dokažete kroz ritual poznat kao "inicijacija". Metode koje se koriste su brutalne—često izvan shvatanja prosječne osobe. Neki obredi inicijacije zahtijevaju da izdržite prebijanje, počinite silovanje, ili čak nešto gore. Novi članovi mogu biti fizički pretučeni od strane drugih članova bande kako bi pokazali svoju hrabrost, što je poznato kao "beat-in" ili "jump-in", što ponekad može rezultirati smrtnim ishodom. Jedna studija pokazuje da su mladi ljudi skloniji povredama tokom inicijacije u bandu nego što su ako odbiju pridruživanje. Ženske članice mogu biti obavezne da imaju seksualne odnose sa muškim članovima kao dio inicijacije, što je poznato kao "sex in", iako mogu biti i "jumped-in" kao njihovi muški vršnjaci. Jedna studija pokazuje da su ženske članice koje su bile "sexed-in" tokom inicijacije u

bandu nakon toga bile gledane s manjim poštovanjem nego one koje su bile "jumped-in", čak i kada im je obećano da će postati potpuni članovi. Druga studija je otkrila da se članice koje su bile "sexed-in" suočavaju sa većim rizicima seksualne eksploatacije i zlostavljanja od strane drugih muških članova (Miller, 2002).

Karakteristike članova bandi:

1. Snažna potreba za pripadanjem: Mnogi članovi bandi traže osjećaj pripadnosti i identiteta koji im grupa pruža, što može biti rezultat nedostatka podrške ili društvene povezanosti u njihovom prethodnom životu.
2. Visok nivo agresivnosti: Članovi bandi mogu razviti visok nivo agresivnosti kao način da održe svoju poziciju unutar grupe i da se zaštite od spoljašnjih prijetnji.
3. Nisko samopouzdanje: Iako se mogu ponašati samouvjereno, mnogi članovi bandi mogu imati nisko samopouzdanje i osjećaj nesigurnosti koji pokušavaju da prikriju kroz ponašanje koje je usmjereno ka dokazivanju svoje vrijednosti unutar grupe.
4. Posttraumatski stres: Zbog nasilja i kriminalnih aktivnosti u kojima učestvuju, članovi bandi mogu doživljavati posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) ili druge emocionalne traume.
5. Prilagođavanje stresu: Život u bandi može zahtijevati stalno prilagođavanje stresnim situacijama, što može uticati na emocionalnu stabilnost i psihološko zdravlje članova.
6. Potreba za dominantnošću: Članovi bandi mogu razviti potrebu za dominacijom i kontrolom kao način da ostvare svoju moć i status unutar grupe.
7. Izolacija i udaljenost: Mnogi članovi bandi mogu se osjećati izolovano od šire zajednice i društva, što može dodatno pojačati njihovu povezanost sa grupom i njene norme.
8. Osjećaj bijesa i frustracije: Članovi bandi često izražavaju osećaj bijesa i frustracije zbog svojih životnih okolnosti, što može biti usmjereno prema rivalnim grupama ili društvenim institucijama.
9. Potreba za novcem: Novčana privlačnost članstva u bandi je teška za prevazilaženje. Članovi bandi dijele profit od trgovine drogom i

drugih ilegalnih aktivnosti. Za tinejdžera, novac se prevodi u društveni status.

10. Siromaštvo: Mnogi ljudi nemaju posao ili izvor prihoda. Postajanje članom bande može pružiti tinejdžeru priliku da brzo zaradi velike iznose novca, jer mnoge bande učestvuju u ilegalnoj prodaji droge i oružja.
11. Nedostatak obrazovnih prilika: Mnogi mladi ljudi smatraju da je vrijeme provedeno u školi izgubljeno. Pridruživanje bandi postaje alternativa učenju ili odlasku u školu.
12. Raspad tradicionalnih porodičnih vrijednosti: Mnogi mladi ljudi nemaju pozitivne odrasle uzore. Mnogi svjedoče o nasilju u porodici, kao i o upotrebi alkohola i drugih droga u domu. Nedostatak roditeljske uključenosti i odsustvo pravila i porodičnih rituala omogućavaju starijim članovima bande da budu viđeni kao autoriteti među mladim tinejdžerima i djecom.
13. Porodična istorija u bandama: Mnogi članovi uličnih bandi nastavljaju porodičnu tradiciju koju su uspostavili braća, roditelji, bake, dede, ujaci, tetke ili rođaci koje vide kao uzore.
14. Nedostatak alternativa: Mali broj mogućnosti za zapošljavanje, nedostatak pozitivnih rekreativnih izbora ili neefikasni odgovori na vršnjački pritisak mogu stvoriti atmosferu koja pogoduje članstvu u bandama.
15. Mali broj rekreativnih prilika: Mnogi tinejdžeri i mladi ljudi nemaju nikakve interese van škole. Pridruživanje bandi pruža prijatelje sa kojima mogu provoditi svoje slobodno vrijeme. Ove emocionalne karakteristike često proizlaze iz djetinjstva, adolescencije ili složenih socijalnih i ličnih faktora, uključujući prošle traume, ekonomske poteškoće i nedostatak pozitivnih uzora (<https://www.edmontonpolice.ca/CommunityPolicing/OrganizedCrime/Gangs/TraitsOfGangMembers>).

Bande zavisno od tradicije i podneblja imaju različite obrede u inicijacijama. Navešćemo neke od najbrutalnijih i najopasnijih kako bi ukazali na način pristupanja novih članova bandama.

- Anđeli pakla su jedna od najpoznatijih moto-bandi na svijetu, postali su poznato ime nakon brojnih sukoba sa zakonom i kriminalom što je utemeljilo njihovu đavolsku reputaciju. Ritual inicijacije za novog člana uključuje "kantu izmeta i mokraće prikupljenih tokom sastanka, a zatim se lijeva na glavu novajlije na svečanom krštenju".
- Kineske Trijade vladaju podzemljem Kine, pogotovo Macaom i Hong Kongom. Njihov tradicionalni ritual inicijacije prati složen skup obreda koji uključuju i svete predmete bande i takođe zahtijeva dosta prostora kako bi se pravilno izveo. Iako se zbog sigurnosnih problema u modernim vremenima velik dio obreda morao izbaciti, Trijada je sačuvala najjeziviji dio ceremonije. Regruti u Trijadi moraju popiti snažno piće koje sadrži krv drugih novih regruta. Za neke nove članove Trijade, najteži dio je pamćenje i recitovanje Trijadinih poema.
- Arijsko bratstvo je započeto u San Quentin zatvoru 1964. godine. Unutar zatvora kriminalne aktivnosti bande uključivale su mušku prostituciju, krijumčarenje droge i iznudu. Novi članovi Bratstva moraju "napraviti svoj kostur" prije nego što mogu uživati u profitu i snazi bande. Ova inicijacija podrazumijeva da ubiju rivala iz druge bande pa čak i radnika zatvora.
- Mara Salvatrucha 13, poznata kao MS-13, najvjerovatnije je osnovana u El Salvadoru prije nego što se proširila SAD-om. FBI vjeruje da oko 10.000 članova postoji u SAD i oko 40.000 u Gvatemali i Hondurasu. Muškarci koji ulaze u MS-13 obično moraju počiniti teška kaznena djela, a inicijacija im može uključivati teško premlaćivanje. Žene koje žele biti članice bande, moraju proći jezivu inicijaciju - nekolicina punopravnih članova ih, načelno siluje.
- Jedna od najkontraverznijih organizacija u istoriji SAD, KKK (Ku Klux Klan) ozloglašen je zbog svojih rasističkih pogleda, a jezivim nasiljem su "čistili" američko društvo. Osim njihovih bijelih odora i kapuljača, Klan je poznat i po javnim aktivnostima koja uključuju parade i poznato spaljivanje križa. Svrha? Strah! Tim simbolom teroristu crnce koji žive u blizini.
- Praksa poznata kao "bombardovanje gospodara Handana" je originalno ritual s Tajvanskog festivala svjetla. Građani bacaju petarde na statuu golog čoveka koji predstavlja Master Handana, boga bogatstva i rata. Oni koji nose kip takođe su bez košulje. I rijetko izdrže dulje od nekoliko minuta. U čast ove kulture, bande u Tajtungu prihvatile su ovaj ritual 1970. godine. Osoba koja bi izdržala petarde po tijelu najduže

imala je ono što je potrebno da vodi grupu. Policija je zabranila festival 1984. godine, ali kriminalci su nastavili sa svojim ritualom.

- S korijenima koji se protežu još na kraj 19. vijeka, banda brojeva nastala je u južnoafričkom Johannesburgu kao zatvorska banda pod okriljem njihovog osnivača Nongoloza koji je osmislio propise i organizaciju. Razdvojeni na 26-ice, 27-ice i 28-ice svaka grana ima tačno određene zadatke. Dio rituala uključuje separaciju potencijalnih članova. Zatim etablirani član pita regruta što će uraditi ako vani pada kiša, a on ima samo jedan kišobran. Ako odgovori da će podijeliti kišobran, dobit će seksualni posao. Ako odgovori da bi zakoračio na kišu s bratom iz bande, regrut onda mora napasti čuvara i izdržati batine koje slijede, a da ne pusti zvuk.
- Jedna od najopasnijih bandi u SAD-u, Latinski kraljevi osnovani su u Chicagu tokom 1940-ih godina i proširili su se na 34 države. Banda je saradivala s terorističkim grupama, zabilježena je krađa vojnog oružja pa čak i kanibalizam neposlušnog člana ekipe. Njihovi žestoki rivali su Gangsterski učenici. Dio inicijacije za Kraljeve je da namame Učenike – rukom pokažu znak Učenika. Svako ko odgovori automatski je meta kojeg Kraljevi izrešetaju. Naravno, u obračunu mora učestvovati i novi član.
- Kartel vitezova templara sastavljeni od preostalih članova bivše La Familia Michoacana, Templari imaju čvrst etički kodeks. Ističu poštovanje prema ženama te članovima zabranjuju drogu. No zloglasni su upravo prema svom ritualu inicijacije. Novi član mora pojesti dječije srce (jedna od djelatnosti Templara je i trgovina organima). Osim što član time dokazuje svoju predanost, šalju jasnu poruku ostalima – niko ne želi stati na put ljudima koji su spremni pojesti dječije srce.
- Nacija ujedinjene krvi. Istorija ove njujorške bande seže do 1993. i zatvora na otoku Rikers gdje su Deadeye and OG Mack okupili druge zatvorenike. Brzo su izrasli u najveću bandu u zatvorskom sistemu države New York. Procjenjuje se kako imaju 500 članova. Iduća su Latino kraljevi s 350. Kako bi pristupili bandi, regruti moraju pustiti krv – moraju napasti i zarezati (najčešće skalpelom) lice drugog zatvorenika. Kako bi mu signalizovali metu, ostali članovi bande viču "013" (<https://net.hr/danas/svijet/djecja-srca-pijenje-krvi-grupna-silovanja-10-najuzasnijih-obreda-bandi-89d195a6-b1c9-11eb-a42c-0242ac150028>).

Zaključak:

Inicijacije počinju veoma rano, a često su vezane za period puberteta. Taj period prelaska u svijet odraslih podrazumijeva uglavnom nanošenje boli, određene izazove i prepreke koje članovi moraju da obave. Međutim inicijacije su prisutne i u školama, najviše na univerzitetima koja imaju tradiciju u tkz. bratstvima za koje svaki novi član mora da prođe određenu inicijaciju. Prisutne su i u tajnim društvima koje inicijacije sprovode kroz određene rituale i obrede. Postoje i satanističke organizacije koje imaju rituale i obrede koji su takođe vezani za inicijacije. Ti obredi su često povezani sa konzumiranjem ljudskih organa i ispijanjem životinjske krvi. Kriza sistema vrijednosti i erozija morala samo još više podstiču mlade na kriminal, a samim tim i na inicijacije i ulazak u svijet kriminala. Nažalost mnogi nakon kratkog perioda opredjeljuju se za kriminal kao profesiju i svoju budućnost, te se ponašaju u skladu sa kodeksom bande ili kriminalne grupe. Sve to upućuje na ozbiljan društveni problem kojem svako društvo mora posvetiti mnogo više pažnje jačajući protektivne faktore i dajući punu podršku institucijama koje se bave socijalizacijom djece, te podržati i ojačati kompetencije roditelja koji imaju problema u vaspitanju svoje djece.

Literatura:

1. Blumstein, A., Cohen, J., Farrington, D.P. (1988). *Criminal Career Research: Its Value For Criminology*. *Criminology*, 26 (1), 1-35.
2. Blumstein, A., Cohen, J., Roth J. A., Visher, C. A. (1986). *Criminal Careers and "Career Criminals"*. Washington D.C. National Academy Press.
3. Buđanovac, A., Mikšaj-Todorović, Lj. (2007.), "Povezanost između procjene samoeфикаsnosti u izbjegavanju činjenja kaznenih djela i razine kriminogenih rizika", *Kriminologija i socijalna integracija*, Zagreb, 14(2), 67-79.
4. Carrabine, E., Iganski P., Lee, M., Plummer, K., South, N. (2004). *Criminology: A Sociological Introduction*, Routledge.
5. Dječija srca, pijenje krvi, grupna silovanja... 10 / najuzasnijih obreda bandi. *Danas.hr*. Na sajtu: <https://net.hr/danas/svijet/djecja-srca-pijenje-krvi-grupna-silovanja-10-najuzasnijih-obreda-bandi-89d195a6-b1c9-11eb-a42c-0242ac150028>. Očitano: 20.10.2024.
6. Edmonton Police Service. "Traits of Gang Members", Na sajtu: <https://www.edmontonpolice.ca/CommunityPolicing/OrganizedCrime/Gangs/TraitsofGangMembers>. Očitano: 09.10.2024.

7. Gottfredson, M. R., Hirschi, T. (1990). A general theory of crime. Stanford: Stanford University Press.
8. Ignjatović, Đ. (2008.), Kriminologija, Beograd: Pravni fakultet.
9. Jones, D.V. (2008.), Understanding criminal behaviour, Psychological approaches to criminality, Willan Publishing.
10. Kolarević, D. (2012.), Psihologija kriminala, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.
11. Kovčo Vukadin, I. (2005). Stanje i kretanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 12 (2), 279-325.
12. Le Blanc, M., Loeber, R. (1998). Developmental Criminology Updated. Crime and Justice, 23, 115-198.
13. Macanović, N., Radonjić, M. (2024). Inicijacije mladih u svijet kriminala. Banja Luka: CMZ.
14. Miller, J. (2002). “Young Women in Street Gangs: Risk Factors, Delinquency, and Victimization Risk”. National Crime Journal.
15. Piquero, A., Farrington, D., Blumstein, A. (2003). The Criminal Career Paradigm. The University of Chicago.

RECRUITMENT OF JUVENILE DELINQUENTS IN CRIMINAL GROUPS

Abstract: *The problem of young people entering the world of crime is in the constant prism of the public, due to the expansion of violence, especially in poorer countries and dysfunctional societies. Due to the crisis of the value system, young people increasingly satisfy their needs and interests through crime, as perpetrators of various criminal acts. On that way, they go through various initiations, i.e. proving loyalty and belonging to an informal group. Often, entering this group is the beginning of a socially unacceptable behavior that can turn into deviant. Whether it will happen depends on numerous circumstances, but above all the balance of risk and protective factors in the environment in which the child grows up.*

Key words: *juvenile delinquents, initiations, criminal groups, criminal career.*